

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-63>

УДК 330.567.28:330.131.7

РОЛЬ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

THE ROLE OF HOUSEHOLD SAVINGS IN ENSURING THE COUNTRY'S ECONOMIC SECURITY IN THE CONDITIONS OF UNCERTAIN

Лозиченко Олександр Миколайович

кандидат економічних наук, докторант,
Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4623-4227>

Lozychenko Oleksandr

HE «Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University»

У статті проведено дослідження впливу заощаджень на економічну безпеку держави. Для цього було здійснено аналіз сутності економічної безпеки як наукової категорії, що реалізовано через вивчення вже сформованих наукових підходів до трактування цієї дефініції. Це дало можливість виокремити змістовні ознаки цього виду безпеки, що було використано при описі ролі домогосподарств у її забезпеченні. Також у статті описано вплив ресурсів домогосподарств на формування сприятливих умов для стабільного розвитку національної економіки, визначено неоднозначність такого впливу, виокремлено позитивні та загрозові наслідки для економічної безпеки держави в результаті нераціонального використання тимчасово вільних фінансових ресурсів домогосподарств.

Ключові слова: заощадження, домогосподарства, система, державне регулювання, державне регулювання заощаджень домогосподарств, система державного регулювання.

Ensuring economic security of the state is possible primarily through the formation of an appropriate level of stability of the national economy to external and internal threats. It is stable economic development that allows state authorities to form appropriate reserves of financial resources for their use as a result of the onset of crisis situations within the world economy and the country's financial system. Household savings play a key role in ensuring economic security of the state, as they represent an internal financial resource that is formed within the country and is used for lending and investing the national economy. Within the article, the impact of savings on economic security of the state is examined. For this purpose, the analysis of the essence of economic security as a scientific category was carried out, which was implemented through the study of already established scientific approaches to the interpretation of this definition. This made it possible to identify the content features of this type of security, which was used when describing the role of households in providing it. Household savings play a key role primarily in the formation of an appropriate level of financial security, which is an integral component of the state's economic security system. It is defined in the article that the role of savings in ensuring this type of security is ambiguous, and their impact on stimulating the development of business entities can be both positive and can create appropriate risks for their activities. It is proved that the destructive impact of savings on the development of the national economy and its security primarily consists in reducing the amount of households funds that fall into the financial system of countries, which gradually leads to a deterioration in the indicators of banking security, security of non-bank financial institutions, financial and, accordingly, economic security of the country. The article also describes the impact of household resources on the formation of favourable conditions for stable development of the national economy, defines the ambiguity of this impact, identifies positive and threatening consequences for economic security of the state as a result of irrational use of temporarily free financial resources of households.

Keywords: savings, households, system, state regulation of households' savings, state regulation system.

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки держави можливо насамперед через формування належного рівня

стійкості національної економіки до зовнішніх та внутрішніх загроз. Саме стабільний економічний розвиток дає можливість органам дер-

жавної влади формувати відповідні резерви фінансових ресурсів для їх використання в результаті настання кризових ситуацій в межах світової економіки, фінансової системи країни. При цьому також важливу роль відіграють інституціональні засади розбудови національного господарства, створення механізмів для раннього виявлення потенційних загроз та конкретизації алгоритмів і задач для протидії їм.

Заощадження домогосподарств відіграють одну з ключових ролей у забезпеченні економічної безпеки держави, оскільки являють собою внутрішній фінансовий ресурс, який формується всередині країни і використовується для кредитування і інвестування національної економіки. При цьому не залучаються іноземні ресурси, що підвищує рівень незалежності функціонування, наприклад, банківської системи, а це є важливим для забезпечення стабільності національної економіки, зниження залежності її стану від зовнішніх світових деструктивних впливів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Економічна безпека як об'єкт дослідження сьогодні перебуває в центрі наукових інтересів значної кількості науковців, серед них варто виокремити таких: О. Ю. Александрова, Т. Г. Васильців, А. Ю. Гріненко, О. І. Дацко, Г. П. Клімова, О. В. Скорук, Р. Г. Сніщенко, С. П. Стеценко, К. Шапошникова.

Особливості формування заощаджень домогосподарств та їхню роль у забезпеченні економічної безпеки країни досліджували у своїх роботах Т. О. Кізіма, І. М. Козлова, А. С. Полторака, Ю. В. Півняк, Б. І. Пшик та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте питання ролі заощаджень домогосподарств у забезпеченні економічної безпеки на сьогодні досліджені недостатньо, оскільки вплив таких ресурсів на стабільний розвиток національної економіки не зводиться лише до використання їх як внутрішніх ресурсів для кредитування і інвестування. Відповідно зазначені питання потребують проведення додаткового дослідження в цьому напрямку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу заощаджень домогосподарств на рівень економічної безпеки в країні, обґрунтування теоретичних положень забезпечення стабільного функціонування національної економіки на основі використання фінансових ресурсів зазначених суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таким чином розпочнемо дослідження з обґрунтування сутності економічної безпеки та особливостей її забезпечення в сучасних умовах. Питання дослідження цього виду безпеки загалом є досить складними з наукового погляду, оскільки багатогранність господарських відносин формує складний економічний простір, у якому функціонують різні його суб'єкти. Врахування всіх безпекових чинників стабільності такого простору є складним завданням, бо на таких суб'єктів впливають чинники ендогенної, екзогенної дії, вони самі пов'язані між собою тісними зв'язками і впливають один на одного.

Розглянемо декілька наукових підходів до розгляду сутності економічної безпеки:

1) *економічна безпека* – це стан економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування і прогресивного розвитку суб'єкта безпеки, невразливість і незалежність його економічних інтересів стосовно можливих зовнішніх і внутрішніх загроз і впливів [13, с. 105];

2) *економічна безпека* – складна багатфакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення і держави; протистояння дестабілізаційній дії чинників, які створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [4];

3) *економічна безпека* – являє собою такий стан економічної системи, який дає їй можливість розвиватися динамічно й ефективно, успішно вирішувати соціальні проблеми і при цьому держава має можливість виробляти та проводити в життя незалежну економічну політику [6, с. 27];

4) *економічна безпека держави* – це стан економіки держави, для забезпечення якого створюються стійкі та науково обґрунтовані методи нейтралізації негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, з'являються необхідні умови для соціально-економічного розвитку держави, захисту національних економічних інтересів та підвищення добробуту громадян [11, с. 40];

5) *економічна безпека* – свідомо та цілеспрямовано скоригований у бажаному напрямі органами публічної влади стан економіки, який забезпечує стійкість держави до зовнішніх і внутрішніх системних загроз та

цілеспрямованих актів інших держав, спрямованих на її дестабілізацію [9, с. 9];

б) *економічна безпека* – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі й характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [8].

Таким чином, аналізуючи представлені підходи до розгляду сутності категорії «економічна безпека», можна виокремити такі її змістовні риси:

- це стан економічної системи, який можливо визначити в певний період часу і конкретизувати причини його виникнення;

- відображає узагальнені тенденції розвитку всіх галузей та секторів національної економіки;

- описує здатності господарських систем протидіяти різним чинникам;

- є багатофакторною категорією, яка відображає складні процеси формування безпекового економічного простору для функціонування суб'єктів господарювання;

- є невід'ємною складовою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки і загалом держави на світових ринках ресурсів, товарів та капіталу;

- відображає можливості національної економіки щодо довгострокового та стабільного розвитку;

- безпосередньо визначає можливості захищати національні інтереси країни, в тому числі в економічній сфері та ін. [16; 3].

Специфічних рис економічної безпеки як окремого об'єкта пізнання можна навести значну кількість, оскільки склад такого виду безпеки є багатокомпонентним за своєю будовою і складається зі значної кількості різних складових, до яких прийнято відносити такі: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки [8]. Відповідно кожна з окреслених складових визначається на основі значної кількості показників, які характеризують стан функціонування господарських систем в певний період часу. Складна внутрішня структура економічної безпеки ускладнює не лише її дослідження як єдиного об'єкта, але і пошук дієвих інструментів, які у сукупності мали б здатність позитивно впливати на всі галузі та сфери національної економіки, формувати сприятливі умови для підвищення

рівня всіх перерахованих вище складових такої безпеки.

Безпосередньо однією з найбільш важливих складових економічної безпеки є фінансова безпека, в рамках якої характеризуються всі аспекти забезпечення стабільного розвитку саме фінансової системи. Цей вид безпеки також є складноструктурованим і його визначення базується на обчисленні низки показників, котрі характеризують розвиток окремих компонентів такого виду безпеки, а саме: банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека. Виокремлення саме таких складових в межах фінансової безпеки країни на наше переконання є досить дискусійним. Проте аналіз її видів дозволяє констатувати, що роль і домогосподарств, і їх заощаджень є вагомою з позиції формування прийняттого рівня фінансової безпеки в країні. Розглянемо більш детально таку роль.

Заощадження домогосподарств загалом можна охарактеризувати як обсяг фінансових ресурсів, якими володіють ці суб'єкти господарювання, і котрі сформувалися в результаті перевищення їхніх доходів над їхніми витратами. Процеси створення заощаджень домогосподарств в межах національної економіки складні й безпосередньо пов'язані з ефективністю роботи трансформаційного механізму перетворення цих фінансових ресурсів у кредитні та інвестиційні ресурси. Складності в забезпеченні ефективної роботи такого механізму одразу впливають і на процес залучення коштів домогосподарств фінансовими установами для подальшого їх використання. Саме тому у питаннях використання заощаджень домогосподарств і загалом інших економічних суб'єктів завжди важливим залишаються питання довіри суб'єктів господарювання до банківських і небанківських фінансових установ, їх здатності ефективно функціонувати й виконувати власні функції в межах фінансової системи країни.

На рис. 1 представлено концептуальні положення впливу заощаджень домогосподарств на забезпечення економічної безпеки держави. Розглянемо їх детальніше.

З позиції економічної безпеки в сучасних умовах заощадження домогосподарств можуть позитивно впливати на підвищення її рівня насамперед через сприяння зростанню параметра фінансової безпеки. Це у свою чергу може відбуватися через:

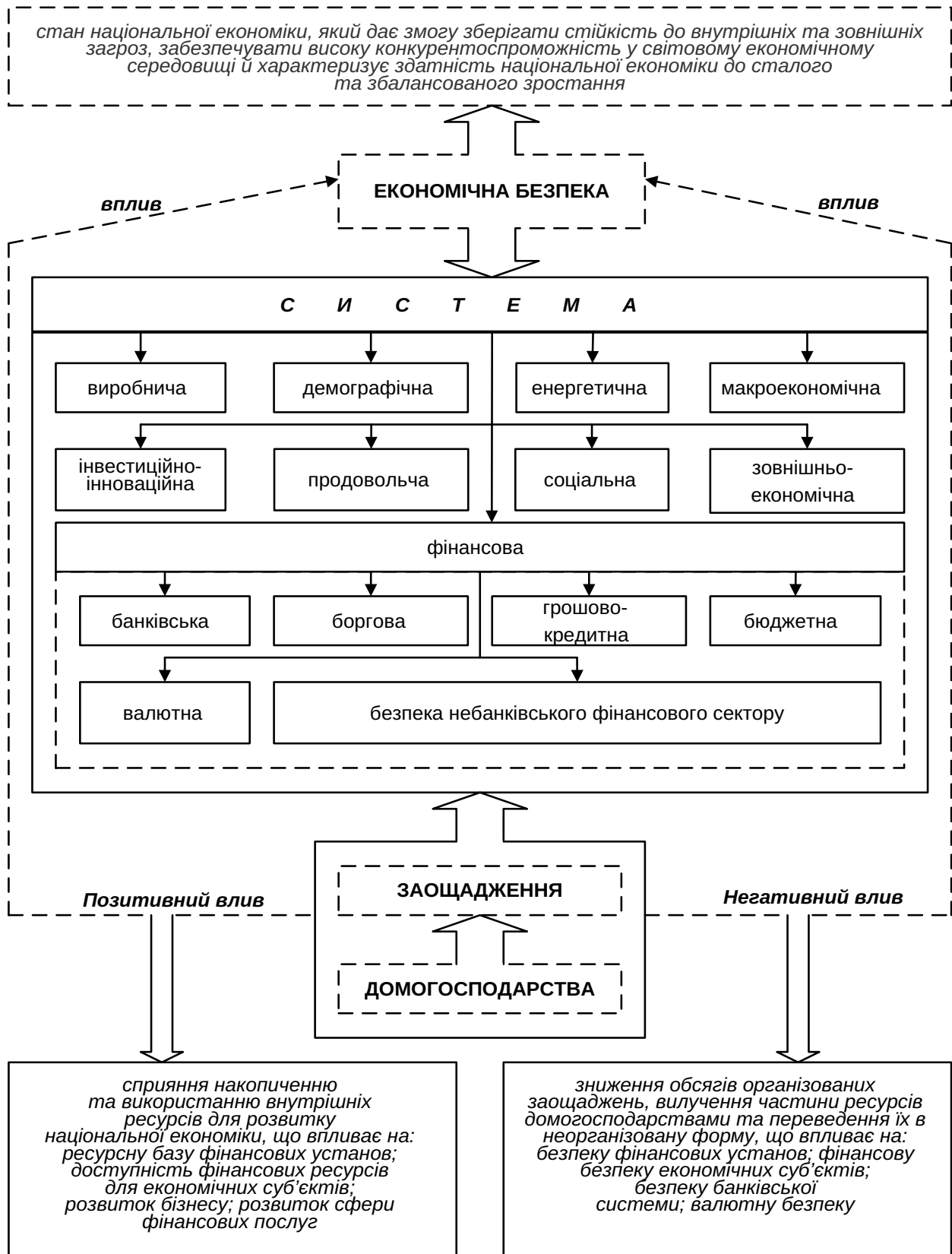

Рис. 1. Вплив заощаджень домогосподарств на забезпечення економічної безпеки держави

Джерело: складно автором з урахуванням [1; 2; 12]

– залучення коштів домогосподарств з метою їх використання для здійснення активних операцій банківськими установами, без використання іноземних ресурсів, що зменшує валютні ризики для таких установ;

– прогнозованість обсягів заощаджень домогосподарств у межах фінансової системи, їх стабільність як інвестиційного ресурсу;

– заборона на дострокове зняття депозитних ресурсів, які були передані до фінансових установ домогосподарствами, створює умови для більш стабільної роботи банківських установ, що впливає позитивно на рівень банківської системи; при цьому ці установи виконують всі свої зобов'язання перед домогосподарствами в частині використання їх ресурсів та повернення їх з відсотками та ін. [5; 15].

Також варто враховувати той факт, що наявність заощаджень у домогосподарств загалом підвищують рівень їхньої і фінансової і, відповідно, економічної безпеки, що позитивно впливає на розвиток національної економіки і загалом рівень соціального забезпечення цих суб'єктів господарювання. «Економічну безпеку домогосподарств можна розглядати як сукупність соціально-економічних, організаційно-економічних та інституційно-економічних відносин, які забезпечують захищеність життєво важливих інтересів суб'єктів від ризиків і загроз, що виникають, для стабільного збереження параметрів гідного рівня життя» [14, с. 227]. При цьому фінансову безпеку домогосподарств варто розглядати як «умови їх життєдіяльності, за якими дія внутрішніх та зовнішніх загроз не заважає створенню сприятливих фінансових умов для задоволення життєвих інтересів, рівню життя та збалансованому розвитку людини або членів домогосподарства» [10, с. 53]. Отже, з одного боку, можливість здійснення заощаджень домогосподарствами вже свідчить про наявність достатнього рівня їх економічної безпеки. З іншого – уже наявність таких ресурсів дає змогу забезпечити їх стабільний розвиток саме в довгостроковому періоді.

Домогосподарства через використання власних заощаджень мають здатність формувати й несприятливі умови для зростання рівня економічної безпеки в країні, а саме:

– зберігати заощадження, не передаючи їх у тимчасове користування фінансовим установам, які стають залежними від інших джерел формування власного капіталу;

– надавати власні фінансові ресурси банківським і небанківським установам лише

на короткі терміни, що не формує для таких установ стабільної ресурсної бази для стійкого розвитку;

– використовувати власні кошти для купівлі державних цінних паперів і тим самим забезпечувати собі стабільний дохід, проте такі ресурси не перетворюються на кредитні і інвестиційні кошти для суб'єктів господарювання, які здійснюють свою діяльність в реальному секторі економіки; органи державної влади як правило залучені ресурси використовують для погашення зобов'язань країни перед кредиторами, або для фінансування соціальних видатків, що також не формує умов для розвитку національного господарства і відповідно не сприяє зростанню рівня економічної безпеки країни;

– використовувати власні ресурси для купівлі цифрових активів, в т.ч. криптовалюти і тим самим передавати свої кошти у розпорядження економічних суб'єктів, які здійснюють свою діяльність за межами національної економіки та ін. [7].

Висновки. Отже, у статті обґрунтовано наукові положення впливу заощаджень домогосподарств на процес формування економічної безпеки держави. Встановлено через розгляд сутності цього виду безпеки, що забезпечити його належний рівень досить складно, оскільки економічна безпека є складноструктурованим об'єктом дослідження, а тому залежить від великої кількості чинників, які на неї впливають і до того ж пов'язані між собою. Провідну роль при цьому відіграють економічні суб'єкти, які здійснюючи свою господарську діяльність забезпечують стабільність національної економіки.

Відповідно з'ясовано, що заощадження домогосподарств відіграють ключову роль насамперед у формуванні належного рівня фінансової безпеки, яка є невід'ємною компонентою системи економічної безпеки держави. У статті визначено, що роль заощаджень у забезпеченні такого виду безпеки є неоднозначною, а їх вплив на стимулювання розвитку суб'єктів господарювання може бути як позитивним, так і створювати відповідні ризики для їх діяльності. Обґрунтовано, що деструктивний вплив заощаджень на розвиток національної економіки та її безпеки насамперед полягає у зниженні обсягів коштів домогосподарств, які потрапляють до фінансової системи країн, що поетапно призводить до погіршення показників банківської безпеки, безпеки небанківських фінансових установ, фінансової і відповідно економічної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александрова О. Ю. Державне регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Український державний університет залізничного транспорту. Харків, 2018. 25 с. URL: <http://surl.li/rqesw>
2. Грінченко А. Ю. Удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Київ, 2021. 37 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-08/avtoreferat_grinenko.pdf.
3. Дацко О. І. Забезпечення економічної безпеки України: соціально-гуманітарний вимір : дис. ... д-ра екон. наук / Львівський торговельно-економічний університет. Львів, 2021. 636 с. URL: <http://surl.li/rqetf>
4. Економічна безпека. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-18765>.
5. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії і практики : дис. д-ра екон. наук / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2011. 514 с. URL: <http://surl.li/lbijd>
6. Клімова Г. П. Економічна безпека: сутність та основні напрями забезпечення. *Право та інновації*. 2017. № 3 (19). С. 23–29. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>.
7. Козлова І. М. Інвестиційна поведінка домогосподарств в умовах невизначеності : дис. ... канд. екон. наук / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків, 2021. 253 с. URL: <http://surl.li/lbijd>
8. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277.
9. Молдован О. О. Економічна безпека держави як базове поняття екосистейту: у пошуках універсальної дефініції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2021. Т. 32(71), № 4. С. 5–12. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_4/4.pdf
10. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с.
11. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6, ч. 3. С. 39–42. URL: <http://surl.li/rqeuu>
12. Сніщенко Р. Г. Економічна безпека діяльності суб'єктів господарювання: методологія оцінки та механізми забезпечення : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2020. 43 с. URL: <http://surl.li/rqeuu>
13. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 24. С. 104–106. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/26.pdf
14. Твардовська Л. М., Півняк Ю. В., Чабаненко М. В. Проблема визначення економічної безпеки домашніх господарств в умовах ринкової економіки. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Економіка. 2012. Вип. 19. С. 226–229. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2012/n19/53.pdf>
15. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення : монографія / за заг. ред. Пшика Б. І. Львів : СПЛОМ, 2020. 274 с. URL: <http://surl.li/fwiql>
16. Popelo O., Shaposhnykov K., Popelo O., Hrubliak O., Malysh V., Lysenko Zh. The Influence of Digitalization on the Innovative Strategy of the Industrial Enterprises Development in the Context of Ensuring Economic Security. *International Journal of Safety & Security Engineering*. 2023. Vol. 13, Issue 1. P. 39. URL: <http://surl.li/rqevc>

REFERENCES:

1. Aleksandrova O. Yu. (2018) *Derzhavne rehulivannia mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehioniv* [State regulation of the mechanism for ensuring the economic security of regions]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. Kharkiv, 25 p. Available at: <http://surl.li/rqesw>.
2. Hrinenko A. Yu. (2021) *Udoskonalennia mekhanizmiv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Improvement of mechanisms for ensuring economic security of Ukraine: theory, methodology, practice]: avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk. Kyiv, 37 p. Available at: <http://surl.li/rqetf>
3. Datsko O. I. (2021) *Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: sotsialno-humanitarnyi vymir* [Ensuring the economic security of Ukraine: social and humanitarian dimension]: dys. ... d-ra ekon. nauk. Lviv, 636 p. Available at: <http://surl.li/rqetf>
4. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. (n.d.) *Ekonomichna bezpeka* [Economic security]. Available at: <https://esu.com.ua/article-18765>

5. Kizyma T. O. (2011) *Finansy domohospodarstv: kontseptualni zasady teorii i praktyky* [Household finances: conceptual foundations of theory and practice]: dys. ... d-ra ekon. nauk. Ternopil, 514 p. Available at: <http://surl.li/ljsbjd>
6. Klimova H. P. (2017) Ekonomichna bezpeka: sutnist ta osnovni napriamy zabezpechennia [Economic security: essence and main directions of provision]. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, no. 3(19), pp. 23–29. Available at: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>
7. Kozlova I. M. (2021) *Investytsiina povedinka domohospodarstv v umovakh nevyznachenosti* [Investment behavior of households in conditions of uncertainty]: dys. ... kand. ekon. nauk. Kharkiv, 253 p. Available at: <http://surl.li/ljsbjd>
8. Metodichni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy 29.10.2013 № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine 10/29/2013 No. 1277].
9. Moldovan O. O. (2021) Ekonomichna bezpeka derzhavy yak bazove poniattia ekosesteitu: u poshukakh universalnoi definitsii [Economic security of the state as a basic concept of the ecostate: in search of a universal definition]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Economics and management*, vol. 32(71), no. 4, pp. 5–12. Available at: <http://surl.li/rqeu>
10. Poltorak A. S. (2019) *Finansova bezpeka derzhavy v umovakh hlobalizatsii: teoriia, metodolohiia ta praktyka: monohrafiia* [Financial security of the state in the conditions of globalization: theory, methodology and practice: monograph]. Mykolaiv: MNAU, 463 p. (in Ukrainian)
11. Skoruk O. V. (2016) Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi elementy ta problemy zabezpechennia [Economic security of the state: essence, constituent elements and problems of provision]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, vol. 6, no. 3, pp. 39–42. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2016ua/11.pdf .
12. Snishchenko R. H. (2020) *Ekonomichna bezpeka diialnosti subiektiv hospodariuvannia: metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia* [Economic security of business entities: evaluation methodology and mechanisms of provision]: avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk. Ternopil, 43 p. Available at: <http://surl.li/rqeu>
13. Stetsenko S. P. (2013) Ekonomichna bezpeka: sutnist i struktura [Economic security: essence and structure]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 24, pp. 104–106. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/26.pdf
14. Tvardovska L. M., Pivniak Yu. V., Chabanenko M. V. (2012) Problema vyznachennia ekonomichnoi bezpeky domashnikh gospodarstv v umovakh rynkovoi ekonomiky [The problem of determining the economic security of households in the conditions of a market economy]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"]*. Ser. : *Ekonomika – Scientific notes [of the National University "Ostroh Academy"]*. Ser.: *Economy*, vol. 19, pp. 226–229. Available at: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2012/n19/53.pdf>
15. Pshyk B. I. (Ed.). (2020) *Finansova bezpeka domohospodarstv v Ukraini: suchasni problemy ta mekhanizm zabezpechennia: monohrafiia* [Financial security of households in Ukraine: modern problems and mechanism of provision: monograph]. Lviv: SPOLOM, 274 p. Available at: <http://surl.li/fwiql>.
16. Popelo O., Shaposhnykov K., Popelo O., Hrubliak O., Malyshev V., Lysenko Zh. (2023) The Influence of Digitalization on the Innovative Strategy of the Industrial Enterprises Development in the Context of Ensuring Economic Security. *International Journal of Safety & Security Engineering*, vol. 13, issue 1, p. 39. Available at: <http://surl.li/rqevc>